

i Společenské uvolnění v 60. letech umožnilo vznik výrazného uměleckého hnutí, které se označuje jako tzv. **česká (případně československá) Nová vlna**. Toto období představuje dodnes nepřekonaný vrchol českého filmu. Ke slovu se dostává nová generace režisérů, scénáristů a kameramanů, z nichž se mnozí proslavili i v zahraničí. Změna politického klimatu umožnila vyslovování otevřenějších názorů a výrazný odklon od postupů socialistického realismu. Hlavním tématem se stává snaha dobrat se pravdy o stavu společnosti. Povinný optimismus socialistického realismu vystřídala skepse, místo nadšení z jasných zítřků převládlo rozčarování a morální kocovina. Filmy se soustředí na život jednotlivce, který se často cítí izolován, postrádá vůli ke změně. Příběh je většinou založen na nějakém groteskním či absurdním nápadu. Hojně užívaným žánrem bylo podobenství, protože přímá kritika společnosti stále ještě možná nebyla. Režiséři využívali experimentální postupy inspirované dokumentární tvorbou a avantgardou jako například použití ruční kamery, barevných filtrů, objektivů deformujících klasickou perspektivu, zrychlené nebo zpomalené záběry atd. Do rolí byli často obsazováni neherci. Charakteristickým prvkem jsou také dlouhé, často improvizované dialogy a černý absurdní humor. Česká Nová vlna nebyla jednotným uskupením autorů se společným manifestem. K nejznámějším filmovým režisérům Nové vlny patřili Miloš Forman, Věra Chytilová, Jiří Menzel, Jan Němec nebo Pavel Juráček. Řada filmových tvůrců po roce 1968 odešla do zahraničí, ostatním opětovně zavedení cenzury znemožnilo svobodně pracovat.

Miloš Forman (*1932)

K jeho nejznámějším filmům z 60. let patří Černý Petr a Hoří, má panenku, který byl nominován na Oscara. Po obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy emigroval do Spojených států,

kde natočil celou řadu slavných filmů, jako např. Vlasy, Amadeus, Přelet nad kukaččím hnízdem atd.

„Když jsme studovali v 50. a počátkem 60. let na FAMU, byly nám jako vzor předkládány stupidní a lživé schematické filmy socialistických kinematografií. Nová vlna vznikla také částečně z odporu k těmto filmům. (...) Vstupovali jsme do tvorby doslova s potřebou zobrazovat pravdu. A tak Schormovy dokumenty, Chytilové Strop anebo můj Konkurs fascinovaly tím, že na plátno vrátily nové lidské obličejě a osudy. Ukázaly, že tady jsou lidé inteligentní, tvořiví. Tím si získaly mezinárodní respekt.“ (Z rozhovoru s Milošem Formanem)

Věra Chytilová (*1929)

Natočila v 60. letech několik filmů typických pro Novou vlnu, jako například Strop, Pytel blech nebo Sedmikrásky.

Experimentální film Sedmikrásky vypráví o dvou dívkách, Marii 1 a Marii 2, které se rozhodnou, že ve „zkaženém světě budou také zkažené“ a jejichž zásadou je, že „nic nevadí, jen když je legrace“. Výrazným prvkem filmu jsou osobité obrazové kompozice a roztržitěná stříhová skladba. Film byl po roce 1968 zakázán.

- Nikdo nic nechápe. -
- Nikdo nás nechápe. -
- Všechno se nám kazí na tom světě. -
- Co všechno? -
- Tak, všechno. -
- Na tom světě. -
- Víš co? Když se všechno kazí, tak budeme zkažené i my.

(úvodní dialog z filmu Sedmikrásky)



Režisér Miloš Forman



Režisérka Věra Chytilová



Marie 1 a Marie 2 ve filmu Sedmikrásky

? Otázky, úkoly, tipy

- 1 Pojem Nová vlna se používá i v souvislosti s jinou evropskou kinematografií než českou, víte kterou?
- 2 Kino Lucerna bylo otevřeno v roce 1909 a stalo se prvním stálým kinem v Čechách. Je součástí stejnojmenného paláce. Co se zde kromě kina ještě nachází?

10 filmů české Nové vlny, které stojí za to vidět:

Černý Petr (Miloš Forman, 1963), O něčem jiném (Věra Chytilová, 1963), Démanty noci (Jan Němec, 1964), Ostře sledované vlaky (Jiří Menzel, 1966), Sedmikrásky (Věra Chytilová, 1966), O slavnosti a hostech (Jan Němec, 1966), Lásky jedné plavovlásky (Miloš Forman, 1966), Hoří, má panenku (Miloš Forman, 1968), Ecce Homo Homolka (Jaroslav Papoušek, 1969), Případ pro začínajícího kata (Pavel Juráček, 1969).

Mit uns Prag begegnen! Prag und das Jahr 1968

i Die gesellschaftliche Öffnung in den sechziger Jahren ermöglichte eine neue ausdrucksstarke künstlerische Bewegung: **die tschechische (ggf. tschechoslowakische) Neue Welle**. Diese Zeit gilt bis heute als Höhepunkt tschechischer Filmkunst. Damals kam eine neue Generation von Regisseuren, Drehbuchautoren und Kameraleuten zu Wort, von denen viele auch im Ausland berühmt wurden. Die Änderungen im politischen Klima machten es möglich, die eigene Meinung offener auszudrücken und deutlicher vom sozialistischen Realismus abzuweichen. Hauptthema wurde die Frage nach dem wahren Zustand der Gesellschaft. Der Pflichtoptimismus des sozialistischen Realismus wurde von einer Skepsis abgelöst; statt Begeisterung für die strahlende Zukunft herrschte Enttäuschung und moralische Katerstimmung. Die Filme konzentrieren sich auf das Leben des Einzelnen, der sich isoliert fühlt und dem der Willen zur Änderung fehlt. Die Handlung geht meist von einer grotesken oder absurden Idee aus. Häufig wurden Gleichnisse verwendet, da eine direkte Kritik der Gesellschaft noch nicht möglich war. Die Regisseure gingen experimentell vor und nutzten Techniken aus dem Genre des Dokumentarfilms und der Avantgarde: Freihand-Kameraführung, Farbfilter, Objektive, die die klassische Perspektive verformen, Zeitlupe und Zeitraffer usw. Rollen wurde oft mit Amateuren besetzt. Ein charakteristisches Element sind auch lange, oft improvisierte Dialoge und absurder schwarzer Humor. Die tschechische Neue Welle war keine einheitliche Gruppe von Künstlern mit einem gemeinsamen Programm. Zu den bekanntesten Filmregisseuren der Neuen Welle gehörten Miloš Forman, Věra Chytilová, Jiří Menzel, Jan Němec oder Pavel Juráček. Eine Reihe von Filmschaffenden ging nach 1968 ins Ausland, den anderen machte die Wiedereinführung der Zensur das freie Arbeiten unmöglich.

Miloš Forman (*1932)

Zu seinen bekanntesten Filmen aus den 60er Jahren gehören Schwarzer Peter und Der Feuerwehrball, der für den Oskar nominiert war. Nach der Besetzung der Tschechoslowakei durch die Truppen des Warschauer Paktes emigrierte er in die Vereinigten Staaten, wo

er viele berühmte Filme drehte wie z.B. Hair, Amadeus, Einer flog über das Kuckucksnest usw.

„Als wir in den 50er und Anfang der 60er Jahre an der Filmhochschule studierten, wurden uns stupide und verlogene Filme aus der sozialistischen Kinematographie als Muster vorgestellt. Die Neue Welle entstand teilweise auch aus dem Widerstand gegen diese Filme. (...) Wir gingen an die künstlerische Arbeit buchstäblich mit dem Bedürfnis, die Wahrheit zu zeigen. Und so waren die Dokumentarfilme von Schorm, Die Decke von Chytilová oder Konkurs von mir so faszinierend, weil auf der Leinwand neue Gesichter und neue Geschichten zu sehen waren. Diese Filme zeigten, dass es hier intelligente, künstlerisch aktive Menschen gibt. Dadurch gewannen sie internationalen Respekt.“ (Aus einem Gespräch mit Miloš Forman)

Věra Chytilová (*1929)

Drehte in den 60er Jahren einige Filme, die typisch für die Neue Welle waren, wie z. B. Die Decke, Ein Sack Flöhe oder Tausendschönchen.

Der experimentelle Film Tausendschönchen erzählt von zwei Mädchen, Marie 1 und Marie 2, die sich entschließen, „in einer verdorbenen Welt auch verdorben“ zu sein und ihr Motto lautet „macht alles nichts, wenn es nur Spaß macht“. Ein besonderes Merkmal des Filmes sind ungewöhnliche Bildkompositionen und unerwartete Schnitte. Der Film wurde nach 1968 verboten.

- Niemand versteht etwas. -
- Niemand versteht uns. -
- Alles auf dieser Welt verdirbt. -
- Was alles? -
- Alles. -
- Auf dieser Welt. -
- Weißt Du was? Wenn alles verdirbt, dann werden wir auch ganz verdorben sein.

(Eingangsdiallog aus dem Film Tausendschönchen)



Regisseur Miloš Forman



Regisseurin Věra Chytilová



Marie 1 und Marie 2 in dem Film Tausendschönchen

? Fragen, Aufgaben, Tipps

- 1** Der Begriff Neue Welle wird auch in einem anderen europäischen Land in der Filmkunst verwendet. Wisst Ihr wo?
- 2** Das Kino Lucerna wurde 1909 eröffnet und war das erste ständige Kino in Böhmen. Es gehört zum gleichnamigen Gebäudekomplex, dem Lucerna-Palast. Was gibt es hier außer dem Kino noch?

10 sehenswerte Filme der tschechischen Neuen Welle:

Schwarzer Peter (Miloš Forman, 1963), Von etwas anderem (Věra Chytilová, 1963), Diamanten der Nacht (Jan Němec, 1964), Liebe nach Fahrplan (Jiří Menzel, 1966), Tausendschönchen (Věra Chytilová, 1966), Vom Fest und den Gästen (Jan Němec, 1966), Die Liebe einer Blondine (Miloš Forman, 1966), Der Feuerwehrball (Miloš Forman, 1968), Ecce Homo Homolka (Jaroslav Papoušek, 1969), Fall für einen beginnenden Henker (Pavel Juráček, 1969).